

Si vols citar aquesta pàgina...

Actualitat literària sobre Isa Tròlec / Joan Baptista Mengual Lull a Lletra, la literatura catalana a internet (Universitat Oberta de Catalunya)

< <https://lletra.uoc.edu/ca/autor/isa-trolec-joan-baptista-mengual-rull> >

Isa Tròlec (Joan Baptista Mengual Lull)

✘ Isa Tròlec
Víctor Labrado

Un país sense novel·la

Isa Tròlec, o Joan Baptista Mengual Lull, va irrompre l'any 1976 amb la novel·la *Ramona Rosbif*, en un dels moments literaris més optimistes de tot el segle XX al País Valencià. Nascut l'any 1945 (a Sanet i els Negrals, la Marina), s'havia llicenciat en medicina (1968) i psiquiatria (1974) a la Universitat de València i, com a escriptor, era encara un perfecte desconegut, absolutament inèdit. Sanet i els Negrals, 1945 - València, 1992. Escriptor valencià

L'aparició de *Ramona Rosbif*, guanyadora del premi Octubre de narrativa, l'Andròmina, va marcar una fita en el món editorial valencià, amb un èxit de públic que no hi tenia precedents. A l'hora de quantificar aquest èxit, Mercè Picornell (2007) parla de «més de trenta mil exemplars venuts» i Antoni Prats (1998) n'enregistra onze edicions, que data els anys: «1976, 1979, gener de 1980, novembre de 1980, febrer de 1983, setembre de 1983, 1984, 1985, 1989, 1993, 1994», a les quals cal afegir-ne un altra, la darrera, del 1999. Un quart de segle, doncs, de vigència editorial dóna la mesura de l'acollida càlida, de l'èxit sostingut del llibre. Més sorprenent encara si tenim en compte la manca de tradició, i de públic lector, que tenia el gènere –en català– al País Valencià. Només quatre anys abans, el 1972, des de les pàgines de *Serra d'Or* (n. 149) [Joan Fuster](#) assenyalava en “Una carència singular” la manca quasi absoluta de novel·la valenciana.

No cal dir que, si aquesta novel·la havia d'existir, calia trobar un públic prou extens que la fes possible. Al llarg dels 60 i primeries dels 70, al País Valencià, la situació havia madurat fins a oferir als novel·listes les condicions mínimes necessàries. Referint-se a aquell procés, Josep Iborra afirma: «Fuster serà el primer escriptor valencià modern que aconsegueix tenir un públic, com després Raimon, i l'[Estellés](#) que s'incorporarà després d'un llarguíssim silenci. I que aquest públic era –o serà aviat– també, el públic de la [Rodoreda](#) i l'[Espriu](#), de [Villalonga](#) i de [Pla...](#) Per fi hi havia a València una primera constitució, elemental encara, d'un petit circuit que s'ampliava en connectar-se amb la miniliteratura de Catalunya. Avui –deia Josep Iborra per al 1990–, aquesta miniliteratura és ja la dels països de parla catalana. Hi ha llibreries, hi ha distribuïdors, hi ha un públic –un gueto però un públic, no una tertúlia–, hi ha moltíssima més gent que sap llegir i escriure...» Llegir i escriure en català, gràcies, entre altres iniciatives, als cursos de llengua organitzats, des de primeries dels 70, per l'Institut de Ciències de l'Educació i el Secretariat de l'Ensenyament de l'Idioma. I altres factors que s'havien donat: les noves llibreries combatives del final del franquisme i de la transició, a les ciutats valencianes grans i mitjanes, que reservaven un espai generós al llibre en català; i gràcies també als Premis Octubre, que des de l'any 1973 actuaven com un estímul eficaç en retribució i en notorietat als autors, en difusió a les obres premiades. Si els de poesia i assaig acollien també els autors de Catalunya i de les Illes, l'Andròmina, dedicat a la narrativa, incloïa els primers anys una clàusula proteccionista que hi establí la participació exclusiva de novel·listes valencians.

Entre la pura «tertúlia» dels anys 50 i el «gueto, però públic» dels anys 80, després dels primers progressos en assaig, cançó i poesia, la constitució d'una narrativa escrita per valencians, editada la País Valencià i rebuda per un nombre apreciable de lectors valencians, va ser una passa decisiva en

Si vols citar aquesta pàgina...

Actualitat literària sobre Isa Tròlec / Joan Baptista Mengual Lull a LletRA, la literatura catalana a internet (Universitat Oberta de Catalunya)
< <https://lletra.uoc.edu/ca/autor/isa-trolec-joan-baptista-mengual-rull> >

el procés de construcció d'una, en terminologia de Josep Iborra, «miniliteratura» en la llengua pròpia: «mini» no en termes de valor o mèrit estètic, sinó per les reduïdes dimensions socials del circuit literari. I és en aquest context d'urgència, de supervivència estricta, que es va donar l'èxit de *Ramona Rosbif*, l'obra primera i emblemàtica d'Isa Tròlec.

La generació dels 70

«Aquest èxit –diu Mercè Picornell– propicià la ubicació de les dues primeres obres de Tròlec [*Ramona Rosbif* i la immediata *Mari Catúfols* (1978), també molt ben rebuda pel públic] sota rúbriques com “populars” i “humorístiques” que no feien del tot justícia al propòsit innovador de l'autor.» I l'observació és exacta. Per exemple, referint-se a la novel·la valenciana d'aquell període, afirmava Àlex Broch (1991): «Un fet a destacar és que una societat com la valenciana, amb una escissió lingüística complexa i potenciada per l'interès de diferents forces polítiques, hagi donat, formalment, part de la narrativa més arriscada del període.» I establia, tot seguit la nòmina dels novel·listes valencians «arriscats», pel seu experimentalisme, per la voluntat d'innovació radical: «Fabregat [per *Assaig d'aproximació a “Falles folles fetes foc”* (1974)], però també Josep Gandia Casimiro amb *Dentadura Postissa* (1975), Ferran Cremades amb *Coll de serps* (1978), i Josep Lluís Seguí amb *Espai d'un ritual* (1978), *Diari de bordell* (1979) o *Projecte per a destruccions* (1980).» És a dir: Àlex Broch no incloïa Tròlec en la nòmina dels «arriscats», que eren en definitiva el gruix de la generació dels 70, tots ells nascuts al voltant del 1945, com el mateix Isa Tròlec - Joan Mengual Lull.

Amb el temps l'opció literària de Tròlec va anar trobant una comprensió més matisada, com ara Gabriel Garcia Frasquet (1998) resumia en un esquema molt clar, que es remuntava als primers, i recentíssims, orígens de la nova narrativa valenciana: «l'any 1974 aparegueren *El bou de foc* de [Joan F. Mira](#) i *Assaig d'aproximació a “Falles folles fetes foc”* d'Amadeu Fabregat, que marcaven, ja des del començament, les dues línies principals de la narrativa valenciana en els inicis, la de les arrels i la de l'experimentalisme. L'any 1975 les dues alternatives es tornaren a reafirmar amb una altra obra de Mira, *Els cucs de seda*, i amb *Dentadura postissa* de Josep Gandia Casimiro, i l'any següent es publicà la deliciosa *Matèria de Bretanya*, de Carmelina Sánchez-Cutillas. Fou el moment en què Isa Tròlec (...) es degué proposar escriure *Ramona Rosbif*, presentar-la als Premis Octubre (...). Dels dos models anteriors que tenia a l'abast n'escollí un de mixt. D'un costat situà la història en un medi rural, talment com Mira i Sánchez-Cutillas, però per l'altra, la combinació de gèneres i tècniques (teatre, narració, oralitat de la rondalla, romanços col·loquiers, entrecruament de converses en línies altes) i una gran despreocupació per la versemblança la relacionen també amb l'experimentalisme narratiu.»

Altres crítics han aprofundit en aquest sentit de l'experimentalisme narratiu. Joan Oleza (1998), referint-se a les seves dues primeres novel·les, afirmava que «Isa Tròlec és un escriptor de vocació populista, que no defuig ni el sentimentalisme, ni els temes quotidians d'una vida menuda i vulgar, ni els mecanismes d'una estètica fallera si condueixen a una comunicació immediata amb el lector. Ell, com els teòrics USA del primer postmodernisme (I. Fiedler, I. Hassan...), o com el cinema d'un Pedro Almodóvar, és un decidit partidari d'abolir la distància insalvable que el [Modernisme](#) havia creat entre l'alta literatura i la literatura de masses, el kitsch, o les tradicions populars, i de mesclar-los en còctels com més sorprenents i provocadors millor».

En aquest mateix sentit, Josep Iborra trobava que «el llenguatge –col·loquial– acosta també *Ramona Rosbif* a la literatura popular. Però se'n separa en la mesura que el nostre autor ho fa deliberadament i en funció de la seua visió de la vida. En aquest punt caldria pensar més aviat en Vicent A. Estellés. En tots dos hi ha realitat quotidiana –“dialectal”, de “poble”–, el sexe i la mort, la soledat i la

Si vols citar aquesta pàgina...

Actualitat literària sobre Isa Tròlec / Joan Baptista Mengual Llull a LletRA, la literatura catalana a internet (Universitat Oberta de Catalunya)

< <https://lletra.uoc.edu/ca/autor/isa-trolec-joan-baptista-mengual-rull> >

humiliació: el sainet no amaga la condició humana –infrahumana, en el fons– ni les connotacions lingüístiques, culturals i socials del mitjà social que presenta».

Que Isa Tròlec seguia l'obra d'Estellés amb una viva atenció és un fet innegable. És ben significatiu que guanyés el Premi de retrat literari Rafael Cornellà de Blanes precisament amb un de dedicat precisament a Estellés (1978), l'únic retrat literari que li coneixem.

Els gèneres tradicionals i el llenguatge col·loquial donaven a *Ramona Rosbif*, doncs, una innegable aparença «popular i humorística». El seu caràcter de provocació també era evident, però, i posada al costat de *Matèria de Bretanya* i d'*Els cucs de seda*, dues referències inevitables, que l'havien precedit com a obres premiades els anys immediatament anteriors als Octubre, l'efecte era ben discordant. En l'obra de Tròlec no hi ha res a enyorar, ni a salvar, cap temps perdut que calgui recuperar. És tota, de dalt a baix, una desmitificació corrosiva del passat rural del país. La fórmula narrativa assajada a *Ramona Rosbif* va produir l'èxit de públic que cap altre company de generació no va compartir amb Isa Tròlec. El naixent públic lector de novel·la en català s'hi va decantar, també, per Sánchez-Cutillas, nascuda el 1927, i per Joan F. Mira, el qual, encara que nascut el 1939, per diversos motius ningú no ha identificat mai amb la generació dels 70. Va ser amb aquests autors, de generacions més o menys anteriors, que va compartir l'èxit i, poc més tard, amb Josep Lozano, que amb una novel·la històrica, *Crim de Germania* (1980), trobava entre els lectors valencians una audiència comparable. A partir de 1984 es produiria l'aparició de [Ferran Torrent](#), que consolidaria aquest públic lector tan necessari a l'existència d'una novel·la valenciana.

La generació dels 70 no era, potser, la més indicada per a fer nàixer la novel·la valenciana encara pendent quan aquest grup d'autors va aparèixer en l'escena literària. Ho explica Josep Iborra, que caracteritza el grup com «una nova versió de la “bohèmia literària” que troba en el refús de les formes burgeses de vida una motivació del seu comportament i de la seua escriptura», per la qual, afirma: «en el pla de la narrativa, aquesta orientació difícilment podia afavorir el propòsit d'escriure una novel·la, entesa com a relat d'una realitat objectiva, com una “història”. Com que els interessos dels joves novel·listes graviten sobre el seu desarrelament social i moral, la societat –en la seua realitat quotidiana i concreta– no s'hi troba representada, sinó, en tot cas, posada en qüestió, “refusada”.»

De *Bel i Babel* a *Ploure a la mar*

Després de *Mari Catúfols* (Premi de novel·la Ciutat d'Alacant, 1978), amb *Bel i Babel*, guanyadora del I Premi Jaume Roig, de l'Ajuntament de València el 1980, Isa Tròlec va iniciar una evolució sorprenent, radical, que va continuar amb *7x7= 49* (1984) i amb la pòstuma *Ploure a la mar* (1995), finalista al Premi Sant Joan de Caixa Sabadell l'any 1992. A banda d'aquestes, hi ha la novel·la *Cabo de Palos*, en castellà, que Isa Tròlec, en teoria, hauria escrit immediatament abans de *Ramona Rosbif* i seria anterior, per tant, a un suposat canvi lingüístic a l'inici mateix de la seva carrera literària, a favor del català, novel·la que hauria mantingut inèdita fins a presentar-la al premi Blasco Ibáñez, de novel·la en castellà, l'any 1978. Finalista, veuria la llum l'any següent. Malgrat aquesta cronologia, generalment admesa, sembla que els crítics no han dubtat mai a incloure-la en la segona època del novel·lista.

Certament, ningú no podrà acusar mai Isa Tròlec d'oportunista, per haver intentat explotar indefinidament una fórmula que tan alt rendiment li havia donat des dels primers intents. Pocs autors deuen haver fet mai l'esforç que va fer ell per perdre l'ampli públic lector que s'havia guanyat amb les dues primeres novel·les. O per atreure'l cap a un terreny literari on aquest públic no estava disposat

Si vols citar aquesta pàgina...

Actualitat literària sobre Isa Tròlec / Joan Baptista Mengual Llull a LletreA, la literatura catalana a internet (Universitat Oberta de Catalunya)
< <https://lletra.uoc.edu/ca/autor/isa-trolec-joan-baptista-mengual-rull> >

de cap manera a seguir-lo. Aquest esforç va causar la perplexitat de lectors i de crítics. Diu Mulet i Grimalt (1998), intentant raonar aquesta actitud que «l'evolució d'Isa Tròlec des de les seues novel·les primerenques, que semblaven haver trobat un fil narratiu alhora original i exitós, cap a novel·les de més en més dures, difícils, descentrades... podria tenir una explicació en el desig d'escapar d'aquest encasellament o "institucionalització" cultural que havia de comportar un afebliment, un desvirtuament "amable" de la càrrega crítica que l'autor volia transmetre a les seues narracions».

Garcia Frasset ofereix del fenomen Isa Tròlec, del canvi radical amb què va desorientar els seus seguidors, una altra explicació que cal tenir en compte, probablement molt encertada:

«El lector a qui s'adreçava era el mateix que havia gaudit amb Ramona Rosbif i ara esperava una novetat de similars característiques. Però sorprenentment, després d'aquests dos èxits, trencà radicalment el lligam amb el destinatari ampli que anava consolidant. Què hi succeí? Probablement hi degué influir la valoració desganada de Joan Fuster en el pròleg a *Mari Catúfols*, on deixava caure l'excés de localisme de les novel·les trolequianes. L'escriptor de Sanet i els Negrals hi degué pensar que aquella direcció era un camí esgotat. Paral·lelament es produí un canvi rapidíssim de costums i de reivindicacions socials i també una evolució personal de l'autor. Per exemple, l'homosexualitat, abans oculta com un pecat, ara esdevenia declarada i vindicativa. I Isa Tròlec cobrí prestament l'itinerari entre la broma masculista a Felicianet –un personatge de *Ramona Rosbif*, homosexual descobert i perseguit– i la descarnada narració *Bel i Babel*, una novel·la crua i difícil que reflexionava sobre la clandestinitat de l'homosexual, amb unes relacions amoroses sempre amenaçades, i, de vegades, amb una voracitat sexual que intenta emmudir inútilment una profunda angoixa. La dràstica solució que ofereix és l'operació de canvi de sexe. Sols així el protagonista obtindrà l'estabilitat desitjada. Aquest salt conceptual el conduirà no sols de la paròdia a la tesi, sinó també del fatalisme resignat a la revolta. Ja no podia seguir jugant amb la gràcia o el lirisme, i l'estil s'adaptà a la temàtica, tot i que no abandonà la combinació d'elements que caracteritza la seua escriptura.»

Encara que Garcia Frasset insinua ací una certa continuïtat entre les dues èpoques en què s'escindeix la producció narrativa d'Isa Tròlec, continua insistint en les diferències: «la ruralia canvià pel cosmopolitisme i el sainet per les citacions cultistes d'obres musicals, dansa clàssica, òperes o pel·lícules ben presents tant en *Bel i Babel* com en *7x7=49* i en *Ploure a la mar*. Aquesta metamorfosi literària, però, el convertí en irrecognoscible per al lector que el seguia.»

Són, en canvi, Vicent Simbor i Ferran Carbó els crítics que han tractat de la continuïtat que permet lligar la trajectòria narrativa entre *Ramona Rosbif* i *Ploure a la mar*. «Tot el conjunt novel·lístic d'Isa Tròlec –afirmen (1993)– comparteix una preocupació temàtica genèrica.» Les obres que conformen aquest conjunt són «un seguit d'obres destinades a recrear en el món de la ficció tot un ventall divers d'opcions al voltant de la temàtica de l'alienació que la societat provoca en l'individu, amb especial cura en la repressió sexual: l'opressió del sistema origina uns marginats que són el pol d'atenció d'Isa Tròlec: la dona (*Ramona Rosbif* i *Mari Catúfols*), l'homosexualitat (*Bel i Babel*), l'inconformista (*Cabo de Palos*) i tot un model social (*7x7=49*).»

El gran canvi entre el primer i el segon Isa Tròlec seria, segons Simbor i Carbó, que en el segon «ha desaparegut aquell punyent sarcasme, més cru i grotesc en *Ramona Rosbif*, més assuavit en *Mari Catúfols*, però sempre distanciadador. Ara Isa Tròlec prefereix acostar, sense filtre distanciadador, el lector a l'esforç d'uns personatges, ja no vists sota la deformació esperpèntica, revoltats contra les pressions, les alienacions.»

Si vols citar aquesta pàgina...

Actualitat literària sobre Isa Tròlec / Joan Baptista Mengual Lull a LletreA, la literatura catalana a internet (Universitat Oberta de Catalunya)

< <https://lletra.uoc.edu/ca/autor/isa-trolec-joan-baptista-mengual-rull> >

Ploure a la mar clouria abruptament la trajectòria literària d'Isa Tròlec. Es va publicar tres anys després de la mort de l'autor, Joan Mengual Lull, el 1992, a Sanet i els Negrals a l'edat de quaranta-set anys. Joan Oleza, referint-se a aquesta darrera obra, afirma, en un article comprensiblement malenconiós (1998), que «la pluralitat de procediments narratius multiplica una sola veu, un únic discurs, un discurs autocentrat i obsessiu, el del seu autor, i tanca tota una trajectòria d'enquimerament progressiu, creixentment claustrofílic. El pitjor efecte d'aquesta volubilitat narratològica és probablement l'excés de facilitat, la fragilitat de l'elaboració, la pèrdua d'espessor discursiu. El millor, la sensació de fragmentarisme i de simultaneisme, que transmet al lector, que es correspon ajustadament amb la percepció d'un univers complex i inabastable, mancat de referències de validesa permanent, o simplement estable, que és pròpia de l'experiència postmoderna». I aquesta observació li permet d'establir un aspecte de la relativa unitat de tot el conjunt: «els herois d'Isa Tròlec, d'ençà de *Ramona Rosbif*, tenen en comú aquesta condició d'individus subsumits en una complexitat que no comprenen, en la qual són incapaços d'orientar-se, que s'ensinistren –mal o bé– en suportar, però el Pau –protagonista– de *Ploure a la mar* els afegeix la condició urbana, autoconscient, de l'intel·lectual.»

Copyright del text © 2014 Víctor Labrado

Biobibliografia

Biografia

 WEB: Literatura valenciana actual

Biografia i bibliografia sobre l'autor a la base de dades de la Universitat d'Alacant.

<http://www.iifv.ua.es/lletraferit/consultes/veureAutor.asp?pld=274>

 WEB: A la Viquipèdia

Biografia de l'autor al web de l'enciclopèdia lliure.

https://lletra.uoc.eduhttps://ca.wikipedia.org/wiki/Isa_Tr%C3%B2lec

Bibliografia

 PDF: Dades biobibliogràfiques

A *L'Aiguadolç*, 24 (tardor de 1998).

<http://www.raco.cat/index.php/Aiguadolc/article/download/70783/135135>

 WEB: Què hi ha a la Biblioteca de Catalunya

http://catalog.bnc.cat/search~S13*cat?/aTr{u00F2}lec%2C+Isa/atrolec+isa/1%2C3%2C8%2CB/exact&FF=atrolec+isa+1945+1992&1%2C6%2C/indexsort=-

 WEB: Què hi ha a les biblioteques universitàries catalanes (CCUC)

http://ccuc.cbuc.cat/search~S23*cat?/aTr{u00F2}lec%2C+Isa/atrolec+isa/1%2C2%2C18%2CB/exact&FF=atrolec+isa+1945+1992&1%2C17%2C

 WEB: Què hi ha a les biblioteques públiques

http://argus.biblioteques.gencat.cat/iii/encore/search/C__SIsa%20Tr%C3%B2lec__Orighresult__U1?lang=cat&suite=pearl

Si vols citar aquesta pàgina...

Actualitat literària sobre Isa Tròlec / Joan Baptista Mengual Llull a LletrA, la literatura catalana a internet (Universitat Oberta de Catalunya)

< <https://lletra.uoc.edu/ca/autor/isa-trolec-joan-baptista-mengual-rull> >

 WEB: Articles de l'autor (Traces)

http://traces.uab.cat/search?ln=ca&p=Isa+Tr%C3%B2lec&f=author&action_search=Cerca&c=Traces+%3A+base+de+dades+de+lengua+i+literatura+catalanes&sf=&so=d&rm=&rg=10&sc=1&of=hb

 WEB: Articles sobre l'autor (Traces)

http://traces.uab.cat/search?ln=ca&p=Isa+Tr%C3%B2lec&f=keyword&action_search=Cerca&c=Traces+%3A+base+de+dades+de+lengua+i+literatura+catalanes&sf=&so=d&rm=&rg=10&sc=1&of=hb

 WEB: Isa Tròlec, a WorldCat

Informació bibliogràfica a la xarxa de biblioteques gestionada per l'OCLC (Online Computer Library Center, Inc.)

http://www.worldcat.org/search?q=%22isa+tr%C3%B2lec%22&qt=results_page

Tast de textos

Text

 PDF: Les is sense punt

Un relat d'Isa Tròlec. A *L'Aiguadolç*, 24 (tardor de 1998).

<http://www.raco.cat/index.php/Aiguadolc/article/download/70789/135141>

 WEB: Isa Tròlec a Google Books

<https://lletra.uoc.eduhttps://www.google.es/search?hl=ca&tbo=p&tbm=bks&q=inauthor:%22Isa+Tr%C3%B2lec%22>

Comentaris sobre l'autor

Crítica

 WEB: Dossier: Homenatge a Isa Tròlec

Inclou articles de Manuel Sanchis-Guarner, Joan Oleza i Lluís Alpera, entre d'altres, sobre l'obra de l'autor, a més d'un text inèdit. A *L'Aiguadolç*, 24 (tardor de 1998).

<http://www.raco.cat/index.php/Aiguadolc/issue/view/5927>

 PDF: Bel i babel

Ressenya d'Adolf Beltran, a *Cairell*, núm. 5 (setembre de 1980).

<http://www.uib.cat/catedra/camv/denc/documents/ressenyas/textosressenyas4.pdf>

 PDF: Mari Catúfols: potser, reivindicar la infantesa?

Article de Vicent Franch publicat originalment a *Serra d'Or*, 242 (novembre de 1979).

<http://www.uib.cat/catedra/camv/denc/documents/ressenyas/textosressenyas18.pdf>

 WEB: 6 x 30 = Mari Catúfols

Ressenya d'Àlex Broch publicada originalment a *El correo catalán* (10/08/1978).

<http://www.uib.cat/catedra/camv/denc/textosressenyas35.html>

 PDF: Ramona Rosbif

Ressenya d'Esther Centelles, a *Els Marges*, 10 (maig de 1977).

<http://www.raco.cat/index.php/Marges/article/download/102947/157599>

Si vols citar aquesta pàgina...

Actualitat literària sobre Isa Tròlec / Joan Baptista Mengual Llull a LletrA, la literatura catalana a internet (Universitat Oberta de Catalunya)
< <https://lletra.uoc.edu/ca/autor/isa-trolec-joan-baptista-mengual-rull> >

Diversos

WEB: Qui dia passa, any empeny - 14 de desembre

Josep Franco recorda l'escriptor en el 70è aniversari del seu naixement. A *La Veu del País Valencià* (14/12/2015).

<http://opinions.laveupv.com/joan-josep-franco/blog/6284/qui-dia-passa-any-empeny-14-de-desembre>

PDF: Un 'best-seller' al País Valencià

Amadeu Fabregat entrevista l'autor. A *l'Avui* (13/02/1977).

<http://www.uib.cat/catedra/camv/denc/documents/entrevistes/textosentrevistes5.pdf>
